

Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u borbi protiv nasilja u porodici

TRANSITION

Крагујевац, 2016

Naziv projekta: "Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u borbi protiv nasilja u porodici"

Projekat je finansijski podržan od strane Ministarstva inostranih poslova Republike Češke kroz program "TRANSITION". Organizacije koje realizuju projekat su Karitas iz Republike Češke i udruženje građana Oaza Sigurnosti iz Kragujevca u Srbiji. Programski menadžer projekta je Evžen Diviš a projektni menadžer Mina Mijailović.

Glavni cilja projekta je unapređenje zaštite žrtava nasilja u porodici u 6 opština šumadijskog regiona. Mesto realizovanja projekta su područja opština: Aranđelovac, Topola, Knić, Batočina, Lapovo i Rača.

Glavne aktivnosti na projektu:

1. Istraživanje o stavova lokalnog stanovništva i zaposlenih u institucijama o nasluju u porodici.
2. Prenos primera dobre prakse u radu sa žrtvama nasilja u porodici u Republici Češkoj
3. Umrežavanje institucija u šumadijskom regionu radi efikasnije zaštite nasilja u porodici
4. Potpisivanje lokalnih Sporazuma o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija na području opština: Batočina, Lapovo, Knić i Rača.

Istarživanje stavova o nasilju u porodici kod lokalnog stanovništva kao i kod profesionalaca koji rade u institucijama koje zbrinjavaju žrtve nasilja u porodici je realizovano na početku projekta. Kreiranje upitnika i obradu rezultata su uradile članice Oaze Sigurnosti: Snežana Grujić, Vera Simić, Milanka Stevović i Anastasija Grujić.

Istraživački izveštaj

Uvod

Nasilje u porodici je pojava prisutna u svim kulturama i sredinama. Ova pojava je dugo posmatrana kao problem koji se dešava unutar porodice i država se nije uključivala u njegovo rešavanje pod izgovorom da se radi o privatnoj sferi građana u koju nema prava da se meša. Početkom 80-ih godina prošlog veka formira se drugačiji pristup ovoj pojavi i nasilje u porodici počinje da se tretira kao društveni problem.

Srbija je prvi put nasilje u porodici kvalifikovala kao krivično delo kroz izmene i dopune Krivičnog zakonika 2002. godine, a 2006. godine je obezbedila i građansko-pravnu zaštitu kroz nov Porodični zakon. Nakon toga je usvojeno i nekoliko važnih državnih dokumenata: Nacionalna strategija za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti (2008.), Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima (2011.), Opšti protokol o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima (2011.). Posebni protokoli o postupanju u slučajevima nasilja usvojeni su u oblastima: rada i socijalne politike, unutrašnjih poslova, prosvete i naučnotehnološkog razvoja i zdravstva. Lokalne samouprave su pristupile izradi svojih lokalnih Sporazuma o međusektorskoj saradnji radi uspešnije implementacije nacionalnih dokumenata. Državne institucije, organi i organizacije su do bile važnu ulogu u prevenciji i suzbijanju ove pojave, kao i pružanju podrške žrtvama nasilja.

Međutim, bez obzira na napore države da ovu pojavu eliminiše i višegodišnjih aktivnosti na planu primarne, sekundarne i tercijalne prevencije, primetno je da javnost i dalje ne prepoznaje sve oblike nasilja, nema dovoljno informacija o zaštiti od nasilja, a često se ono i opravdava. S druge strane, dešava

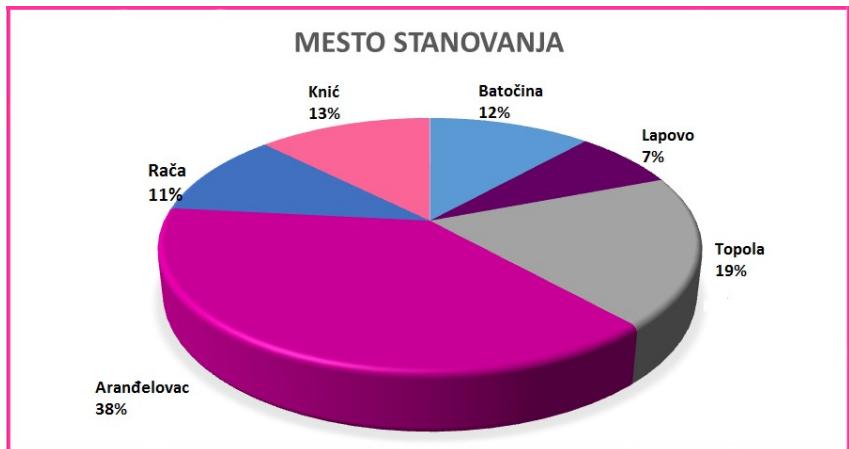

se da profesionalci, zaposleni u službama koje su aktivno angažovane u prevenciji i suzbijanju nasilja u porodici, ne prepoznaju svoju ulogu u sistemu međusektorske zaštite žrtava nasilja u porodici.

Ovo istraživanje je deo projekta "Podrška lokalnim samoupravama u Srbiji u borbi protiv nasilja u porodici" koji se sprovodi na teritoriji šest opština šumadijskog regiona. Cilj samog projekta je unapređenje mera podrške žrtvama nasilja u porodici. Da bi se postavljeni cilj ostvario bilo je potrebno doći do podataka o tome u kojoj meri žrtve nasilja već imaju odgovarajuću zaštitu delovanjem sistema integrisane, međusektorske saradnje institucija, odnosno o tome kolika je senzibilisanosti samog stanovništva na pojavu nasilja u porodici. U tom smislu je bilo neophodno merenjem doći do takvih podataka, odnosno izvršiti istraživanje. Cilj istraživanja je, dakle, bio da se utvrdi postojeći nivo zaštite žrtava nasilja u šumadijskim opštinama: Aranđelovcu, Batočini, Kniću, Lapovu, Rači i Topoli. Konkretnije, istraživanjem je trebalo prikupiti egzaktne podatke o tome u kojoj meri lokalno stanovništvo prepoznaje nasilje i kako reaguje na tu pojavu, kao i da li profesionalci u postupanju po prijavama poštuju propisane procedure i nadležnosti.

Za utvrđivanje ovih podataka konstruisana dva zasebna upitnika: jedan namenjen lokalnom stanovništvu i drugi, namenjen profesionalcima zaposlenim u lokalnim ustanovama, uglavnom u Policiji i Centrima za socijalni rad, Lokalnoj samoupravi, Školskoj upravi, Sudovima...

U skladu sa ovako postavljenim ciljevima, odabrana su dva reprezentativna uzorka. Prvi uzorak je činilo lokalno stanovništvo i to ukupno 120 ispitanika u svim Opštinama, a drugi, zaposleni u institucijama koje se svojom osnovnom delatnošću bave suzbijanjem nasilja, ukupno njih 60 iz svih opština. Istraživanjem je, tako, obuhvaćeno ukupno 180 ispitanika. Uzorak po opštinama je bio srazmeran broju stanovnika u tim Opštinama, kao i broju zaposlenih u inistitucijama:

Grafikon 1: Zastupljenost opština u uzorku ispitanika

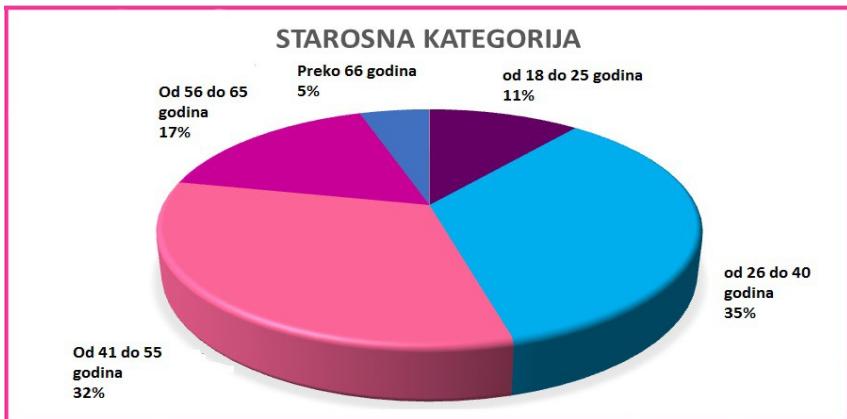
Istraživanje je izvršeno tokom aprila i maja 2016.godine.

1. Istraživanje stavova lokalnog stanovništva

Upitnik za stanovništvo je konstruisan tako da su pitanja grupisana u dve grupe, a sa ciljem da se utvrde stavovi stanovništva u vezi sa: a) prepoznavanjem i reagovanjem samog stanovništva na nasilje u porodici; b) procenom rada nadležnih institucija. Prva grupa pitanja je trebalo da pruži informacije o zastupljenosti tradicionalnih stavova po kojima se nasilje u porodici prihvata kao sastavni deo svakodnevnog života, odnosno aktuelnih, po kojima je nasilno ponašanje nedopustivo. Druga grupa pitanja i odgovora je trebalo da pokaže informisanost stanovništva o sistemu zaštite žrtava nasilja u porodici u Srbiji, kao i njihove predloge za unapređenje tog sistema.

Uzorak ovog dela istraživanja je činilo 120 ispitanika, oba pola. Iako je planom istraživanja, u skladu sa demografskim podacima, bilo predviđeno da uzorak obuhvata podjednak broj muških i ženskih slučajno odabralih ispitanika, pri samoj realizaciji se, međutim, pokazalo da su često muškarci bili nezainteresovani ili su odbijali da budu intervjuisani. Uzorak je zato obuhvatilo 65% ženskih i 35% muških ispitanika. Odaziv ispitanika je jasan pokazatelj da su žene senzibilisanije na samu temu o nasilju u porodici, kao i da su spremnije da se aktivno uključe u rešavanje problema.

Grafikon 2: Starosna struktura uzorka

Kao što je moguće zapaziti iz priloženog grafikona, najveći deo uzorka je činilo stanovništvo "zrelog" doba, od 26 do 55 godina. Stavovi ovog dela populacije su od velikog značaja, jer je po opštim podacima i najveći broj slučajeva nasilja u porodici iz ove starosne grupacije.

1.1 Percipiranje nasilja u porodici.

U kojoj meri se određeno ponašanje klasificuje u nasilno, zavisi od šireg društvenog konteksta. Tradicionalno usvojene vrednosti i modeli ponašanja, kao i podela rodnih uloga u dатој култури mogu da budu ometajući faktori u prepoznavanju određenih oblika ponašanja unutar porodice kao nasilnih. U šumadijskim opštinama koje su ispitivane je uočeno da su nasilna ponašanja uglavnom i klasifikovana kao takva. U narednoj tabeli su prikazani rezultati ispitanih odgovora:

Tabela 1: Tabelarni prikaz prepoznavanja oblika nasilnog ponašanja

Ponašanje koje spada u nasilje	Broj	Procenat
Upućivanje uvredljivih reči i nazivanje pogrdnim imenima	90	75%
Zabrana kontakta sa prijateljima i rodbinom	90	75%
Kontrola telefonskih razgovora i poruka, isključivanje telefona i sl.	79	65.8%
Zabrana zaposlenja i daljeg usavršavanja	90	75%
Kontrola trošenja novca i zabrana raspolažanja sopstvenim novcem	69	57.5%
Komentarisanje i kontrola oblačenja, šminke i frizure	60	50%
Grube šale i vređanje pred prijateljima, rođacima, ismevanje	80	66.7%
Vikanje, psovanje	93	77.5%
Bacanje predmeta po kući	91	75.8%
Ucenjivanje	97	80.8%
Upućivanje pretnji	104	86.7%
Guranje	106	88.3%
Čupanje za kosu	113	94.2%
Šamaranje	118	98.3%
Šutiranje	118	98.3%
Udaranje	118	98.3%
Prisiljavanje na seksualni odnos	113	94.2%

Može se uočiti da je ponašanje koje se odnosi na komentarisanje i kontrolu oblačenja, šminke i frizure u najmanjoj meri prepoznato kao nasilno ponašanje. Situacija je slična i sa ponašanjem koje se odnosi na grube šale i vređanje i ismevanje pred prijateljima ili rođacima, kao i kontrolom telefonskih razgovora i poruka, isključivanjem telefona i sl. Na osnovu ovih rezultata se može uočiti da je verbalno nasilje oblik nasilja koji je najmanje prepozнат među stanovništvom. Nešto veća učestalost prepoznavanja nasilja javlja se u slučajevima socijalnog i ekonomskog nasilja. Fizičko nasilje je u najvećoj meri prepoznato kao nasilno ponašanje. Takođe, važno je uočiti da ni jedno od navedenih oblika ponašanja nije u 100% slučajeva prepoznato kao nasilno ponašanje, pa čak i kada se radi o primerima koji reprezentuju očigledno fizičko nasilje. Veliki deo ispitanika prisiljavanje na seksualni odnos prepoznaće kao nasilje, ali ni ovaj oblik nasilja nije prepozнат u 100% slučajeva. Dobijeni rezultati o prepoznavanju nasilnog ponašanja su od izuzetne važnosti, s obzirom da je prepoznavanje nasilja osnova za bilo koje naredni korak ka suzbijanju nasilja u porodici.

Jedna od najrasprostranjenijih zabluda u vezi sa nasiljem u porodici je da je ono opravданo, jer žrtva nasilja provocira i snosi krivicu za počinjeno nasilje. Stanovništvo ispitivanih opština se o ovoj predrasudi izjasnilo na sledeći način:

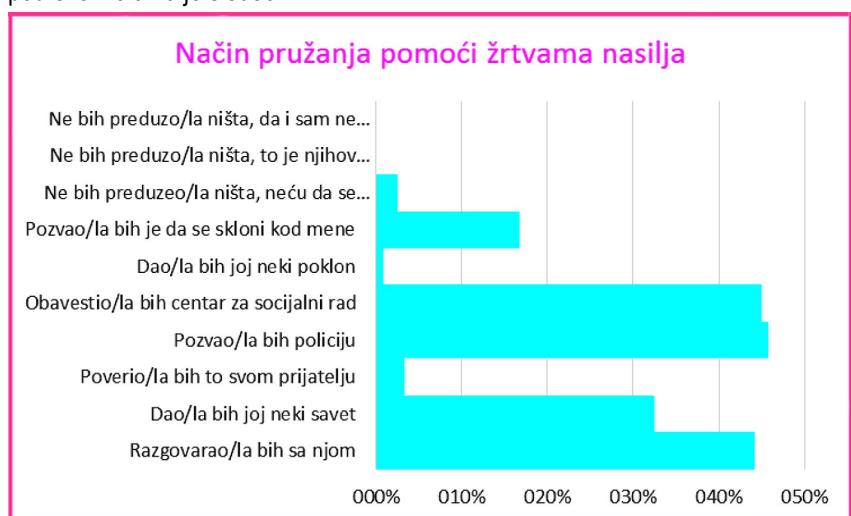
Grafikon 3: Krivica žrtve za učinjeno nasilje

Dobijeni rezultati pokazuju da se sa tvrdnjom da žrtva provocira nasilje ne slaže 72.3% ispitanika, što ukazuje na to da 27.8% ispitanih percipira žrtvu kao krivu i odgovornu za nasilje. Među ovim ispitanicima, a oni čine više od ¼ uzorka, najviše je onih koji žrtvu "često" smatraju krivom za nasilje (tačnije 15%), kao i onih koji su se složili sa odgovorom: „uglavnom da“. Odgovori su naročito indikativni ako se uzme u obzir da su veći deo uzorka činile žene.

Rezultati ispitivanja ukazuju da i u pogledu prepoznavanja oblika nasilnog ponašanja u porodici, i u pogledu percipiranja uloge žrtve u njemu, još nije postignut visok stepen senzibilisanosti stanovništva, što je bila i preliminarna pretpostavka istraživanja. Zato je neophodno i dalje vršiti senzibilisanje stanovništva ovih opština, kako bi u svim slučajevima nasilja ono bilo i prepoznato kao takvo.

1.2 Reagovanje na opaženo nasilje u porodici

U segmentu upitnika koji meri stepen i načun reagovanja stanovnika nakon opaženog nasilja, jasno je uočljivo da je svaki ispitanik odgovorio da bi odreagovao. Ipak, jedan manji broj se složio sa frazom "Neću da se mešam..." Učestalost dobijenih odgovora o reagovanju, odnosno načinu pružanja pomoći i podrške žrtvama je sledeći:

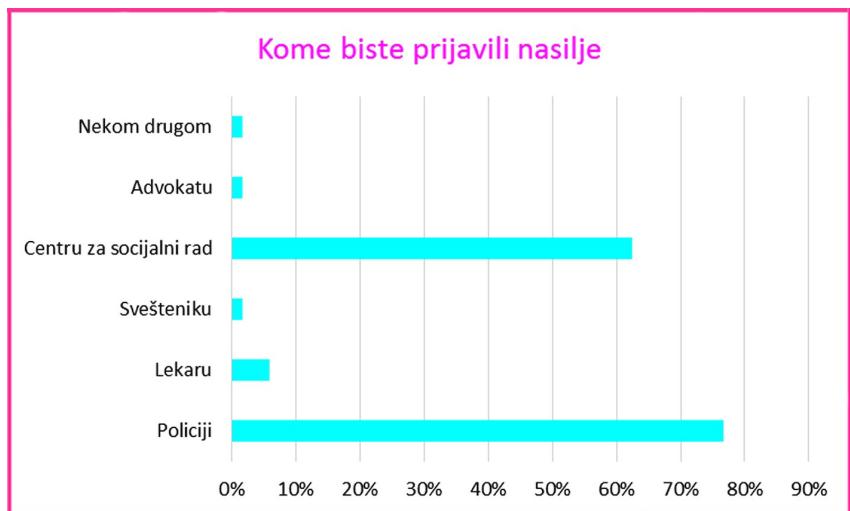

Grafikon 4: Način reagovanja / pružanja pomoći žrtvi nasilja

Po pitanju načina pružanja pomoći žrtvi rezultati pokazuju da ni jedan od navedenih odgovora nije izabran u više od 50% slučajeva. Reagovanje prijavljivanjem policiji i centru za socijalni rad odabralo je 45.8%, odnosno 45% ispitanika. Ukoliko se ovi dobijeni podaci uporede sa iskazanom stopostotnom spremnošću na reagovanje, može da se zaključi o nedovoljnoj informisanosti o tome u čijoj je nadležnosti pružanje pomoći žrtvama nasilja, odnosno o postojećem sistemu zaštite žrtava nasilja u porodici. Iz ovoga bi se moglo zaključiti da je nužno preduzeti mere u cilju povećanja informisanosti lokalnog stanovništva o tome. Sa druge strane, zanimljivo je primetiti relativno visoku empatičnost sa žrtvom koja se pojavljuje u odgovorima "Razgovarao/la bih sa njom", "Dao/la bih joj neki savet", "Pozvao/la bih je da se skloni kod mene". Za odgovore koji se tiču nereagovanja na slučajeve opaženog nasilja ("ne bih preudzeo/la ništa, to je njihov problem" "i" "ne bih preuzeo/la ništa, da i sam ne stradam"), za koje se nije opredelio niko od ispitanika, moguće je pretpostaviti da su rezultat socijalno poželjnog reagovanja na slučajeve nasilja. Međutim, u realnosti je opšte poznat efekat posmatrača, "bystanders"-a, tj. nepreuzimanja očekivanog reagovanja i difuzije odgovornosti za pružanje pomoći u slučajevima kada je nekom licu neophodna pomoć.

Prilikom odgovora o prijavljivanju nasilja institucijama, ispitanici su se ovako opredeljivali:

Grafikon 5: Prijavljivanje slučajeva nasilja u porodici

Na osnovu dobijenih rezultata može se zaključiti da bi najveći broj ispitanih nasilje prijavio policiji i centru za socijalni rad, što ukazuje da su prethodno navedene institucije od strane stanovništva ocenjene kao najrelevantnije u pružanju pomoći žrtvi i prekidanju nasilja. Jedan ispitanik je dodao da bi nasilje prijavio advokatu, dvoje da bi obavestilo sveštenika u slučaju nasilja, dok je 2 ispitanika izvestilo da bi prijavilo nekom drugom, široj porodici i nevladinoj organizaciji koja se time bavi.

Tabela 2: Poznavanje porodice koja trpi nasilje

Da li znate porodicu u Vašem mestu koja trpi nasilje	Broj	Procenat
Da, za jednu	11	9.2%
Da, nekoliko takvih porodica	23	19.2%
Da, puno takvih porodica	4	3.3%
Ne znam	78	65.0%
Nema takvih porodica u našem mestu	4	3.3%

Na pitanje da li znaju neku porodicu u svom mestu koja trpi nasilje, najveći broj ispitanika je naveo da ne zna takvu porodicu. Ako se vratimo na odgovore prikazane u prilogu br.3, da je veliki procenat ispitanika prepoznao nasilje, čak i u verbalnom obliku, a da je istovremeno njih 65% odgovorilo da ne zna da li u njihovom mestu postoje porodice u kojima ima nasilja, može da se zaključi da u odgovorima ovo pitanje ispitanici nisu bili dosledni u svom mišljenju, odnosno dovoljno iskreni. Do ovakvog zaključka se dolazi i komparacijom sa zvaničnim podacima o prisutnosti nasilja u ovim opštinama.

Uočljivo je da je 31.2% ispitanih izvestilo da zna za neki slučaj nasilja u porodici. Ovi ispitanici izvestili su da je žena (partnerka, supruga) žrtva u 56% slučajeva, da je dete žrtva u 33% slučajeva, sestra u 11% slučajeva; suprug je nasilnik u 79% slučajeva, roditelj u 10% slučajeva, a dete je nasilnik u 3% slučajeva, zet, takođe u 3%, kao i drugi rođak u 3%. Odgovori na ova pitanja potvrđuju rezultate ranijih istraživanja da su žene najčešće žrtve nasilja u porodici.

Takođe, bilo je i ispitanika koji su tvrdili da u njihovom mestu takvih porodica uopšte i nema, što upućuje da izvestan broj stanovnika odbija i da prizna da je nasilje prisutno u njihovoј sredini.

2. Procena rada nadležnih službi

Deo upitnika se odnosio na ispitanike koji su imali prilike da prijavljuju nasilje u porodici. Njihovi odgovori o koracima koje su službe nadležne za slučajeve nasilja u porodici preduzele su sledeći: 57% ispitanika je izjavilo da su ih zaposleni samo saslušali, 14% da su uzeli od njih izjavu, 7% da su ih savetovali da čute, 7% su im dali savet da nasilje prijave (drugoj instituciji), a 7% da su ih savetovali da žrtvu uputi da sama dođe i prijavi nasilje. Jedna ispitanica iz Topole se pohvalno izjasnila o radu nadležnih: "Odmah su reagovali, uzeli decu i preuzeli sve što je potrebno", a jedna iz Arandelovca je dopisala: "Njemu su zapretili". Podaci dobijeni od lokalnog stanovništva zapravo pokazuju da institucije ne postupaju u skladu sa propisanim procedurama i nadležnostima, odnosno ne koriste u potpunosti svoja ovlašćenja. U većini slučajeva samo uzimaju izjavu, ne preuzimajući druge, protokolima definisane korake. Ovakvi rezultati ukazuju na to da je potrebno ozbiljnije pristupiti poboljšanju kompetencija zaposlenih u radu na slučajevima nasilja u porodici.

Tabela 3: Kažnjavanje nasilnika od strane države

Da li bi država trebalo da kažnjava počinioce nasilja	Broj	Procenat
Da	108	90%
Ne	1	8%
Ne u svim slučajevima	10	8.3%
Ne znam	1	8%

Stavovi ispitanika po pitanju reagovanja državnih institucija u odnosu na počinioce nasilja u porodici su veoma ujednačeni. Najveći deo lokalnog stanovništva očekuje da država preuzme krucijalne korake u suzbijanju nasilja, a oni to vide u strožim kaznama za počinioce nasilja. Potpuno u skladu sa ovim razmišljanjima je i stav po pitanju sigurnih kuća kao rešenja problema nasilja u porodici:

Grafikon 6: Sigurne kuće kao rešenje za nasilje u porodici

Više od polovine ispitanika sigurne kuće vidi samo kao jedno od rešenja za probleme nasilja u porodici. Kako je bilo ispitanika koji su mišljenja da sigurne kuće nisu rešenje za nasilje u porodici, jasno je da se očekuju drugaćija intervencija od strane države. Od državnih institucija se očekuje da se sigurne kuće dopune i kombinuju sa drugim pravnim, socijalnim i psihosocijalnim merama i rešenjima.

Po pitanju toga šta bi država trebalo da preduzme kako bi se nasilje sprečilo, 73% ispitanih je izjavilo da je potrebno strože kažnjavanje počinjoca nasilja, 35% da nasilnika treba uputiti na lečenje, 21% da nasilnika treba udaljiti iz kuće, 9% ispitanih se složilo sa izjavom da sve njih (celu porodicu) treba poslati na lečenje, 5% da ne treba preduzimati ništa, jer se o nasilju već mnogo priča, dok je jedan od ispitanika dodao da treba popraviti ekonomsku situaciju. Ovde valja obratiti pažnju i na procenat ispitanika koji se izjasnio da bi nasilnike trebalo uputiti na lečenje (a neki i da bi celu porodicu trebalo poslati na lečenje) koji pokazuje da se u velikoj meri nasilje percipira kao bolest, odnosno da je posledica zavisnosti od alkohola ili drugih mentalnih poremčaja.

Podatak da se 90% ispitanika izjasnilo da nasilnika treba kazniti pokazuje da građani od države očekuju reagovanje i zaštitu, što bi trebalo da ukazuje na neophodnost jačanja kapaciteta inistručija, odnosno kompetencija zaposlenih u njima.

U završnom delu upitnika ispitanici su mogli da upišu sopstvene procene rada državnih institucija, kao i predloge za unapređenje rada, odnosno za suzbijanje nasilja. Neki od komentara o radu institucija odnosili su se na prezastupljenost teme u javnoj sferi, uz malo postignutih rezultata: "Već se mnogo priča, treba nešto raditi" (Aranđelovac); zabeležene su i direktnе kritike institucija: "Sudstvo je najgore, uvek pusti nasilnika", ali i apeli za usklađeniji međusobni rad institucija: "Prevencija na svim nivoima", "Sve ove aktivnosti zajedno", "Zajednički rad u savetodavnoj ustanovi". Neki od ispitanika rešenje vide u poboljšanju ekonomskog stanja, u čemu se slažu i sa jednim brojem ispitanih profesionalaca.

Završne poruke lokalnog stanovništva su upućene svima koji se u našem društvu bave ovim problemom. Među njima ima onih koje pokazuju visok stepen osvešćenosti o ovom problemu, jasno uočavanje uzročno-posledičnih odnosa, kao i informisanosti o nadležnostima institucija. Nažalost i potpuno suprotnih: "Nema toliko nasilja koliko se o tome priča. Muškarac mora da zavede red, samo da ne tuče ženu" (Aranđelovac) ili "Društvo isuviše kuka na ove događaje" (Knić).

Opominjući su, međutim, sledeći komentari ispitanika, koji pokazuju da se o problemu nije površno i frazeološki razmišljalo:

"Nasilje u porodici je teško dokazati, jer obično ne postoje svedoci koji bi to potvrdili, samim tim i mnogi nasilnici ne mogu biti optuženi i procesuirani. Nažalost, ne vidim rešenje da do toga ne dođe, ali podizanje ljudske svesti i edukacija bi mogla da bar malo poboljša stanje. Inače, to je vrlo široka tema o kojoj bi se moralno dosta duže i ozbiljnije razgovarati." (Knić); zatim:

"Loša ekonomski situacija primorava žene da ostaju u brakovima i da trpe nasilje od supruga koji su veoma često skloni konzumiranju alkohola, što je, po meni, rezultat depresije. Depresija i konzumiranje alkohola je takođe rezultat lošeg finansijskog stanja i loših uslova života" (Lapovo):

"Da policija, centar za soc.rad i ostale službe revnosno i savesno rade svoj posao" (Topola);

"Mislim da su žene prilično nezaštićene" (Batočina);

"Žene su u većem slučaju žrtve nasilja. Plaše se da izadu iz čutanja, da o tome obaveste svoje najbliže, policiju, kao i centar za socijalni rad. (Zato što se stide, zbog dece trpe, strahuju od nasilnika, finansijski i emotivno zavisne od partnera...)" (Knić).

3. Zaključak

Analiza obrađenih odgovora ispitanog uzorka stanovnika šumadijskih opština, neminovno nameće nekoliko važnih zapažanja:

1. Iako stanovništvo uglavnom prepoznae nasilne oblike ponašanja unutar porodice, simptomatičan je podatak da nijedan od navednih oblika ponašanja nije u 100% slučajeva prepoznat; još uvek kod lokalnog stanovništva postoji visok stepen tolerancije na nasilje, kao i tendencija traženja odgovornosti žrtve. Zaključak je da bi trebalo nastaviti aktivnosti senzibilisanja javnosti, informisanja o nasilnim oblicima ponašanja, kao i adekvatnom percipiranju žrtve.

2. Većina ispitanika prepoznae policiju i centre za socijalni rad kao najkompetentnije za reagovanje u situacijama nasilja, pa je potrebno raditi kako na informisanju stanovništva o ulogama i nadležnostima drugih institucija tako i na jačanju kapaciteta policije i centara za socijalni rad.

3. Ohrabrujući je podatak da lokalno stanovništvo uviđa značaj međusektorske saradnje i državne institucije percipira kao najpozvanije da intervenišu u slučajevima nasilja u porodici. Zato je potrebno lokalnom stanovništvu učiniti dostupnim informacije o aktivnostima koje mogu da očekuju od različitih institucija, kao i omogućiti transparentnost u praćenju rešavanja slučajeva nasilja u porodici kroz sistem međusektorske saradnje na lokalnom nivou.

2. Istraživanje stavova zaposlenih

2.1 Uzorak i cilj istraživanja

U drugom delu istraživanja uzorak je činilo 60 zaposlenih u institucijama koje se svojom delatnošću bave rešavanjem problema nasilja u porodici i deo su međusektorski povezanog sistema delovanja u lokalnoj sredini na problemima nasilja u porodici. U svakoj od sledećih opština: Aranđelovac, Batočina, Knić, Lapovo, Rača i Topola ispitano je po 10-oro profesionalaca, metodom prigodnog uzorka. Uzorak je obuhvatio i jednog samostalnog advokata, odnosno jednog predstavnika NVO sektora.

Cilj ovog dela istraživanja je bio utvrđivanje spremnosti institucija da odgovore na prijavljene slučajeve nasilja u skladu sa postojećim zakonskim i drugim propisima na republičkom, odnosno lokalnom nivou. Konkretnije, u kom stepenu su poboljšane kompetencije zaposlenih za reagovanje u skladu sa postojećim (novim) propisima, odnosno, da li institucije u slučaju prijave nasilja postupaju u skladu sa procedurama propisanim Opštim protkolom o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima i posebnim protokolima, tj. koliko je razvijena međusektorska saradnja u dатој општини.

Tabela 4: Tabelarni prikaz uzorka po institucijama

Naziv institucije u kojoj je ispitanik zaposlen	Broj	Procenat
Dom zdravlja	10	16.7%
Osnovna škola	5	8.3%
Centar za socijalni rad	21	35%
Policija	18	30%
Opština	2	3.3%
Nacionalna služba za zapošljavanje	2	3.3%
Samostalni advokat	1	1.7%
Udruženje građana koraci	1	1.7%
Ukupno	60	100%

2.2 Edukovanost zaposlenih

U početnom delu upitnika merena je upućenost ispitanika u samu temu nasilja u porodici na osnovu poboljšanja stručnih kompetencija pohađanjem obuka iz ove oblasti.

Tabela 5: Pohađanost nekog seminara ili obuke o nasilju u porodici

	<i>Broj</i>	<i>Procenat</i>
<i>Da</i>	37	61.7%
<i>Ne</i>	23	38.3%
<i>Ukupno</i>	60	100%

Najveći broj zaposlenih u centrima za socijalni rad se izjasnio da jeste bio bar na jednoj edukaciji na ovu temu – 87,5%, zatim slede zaposleni u zdravstvenim ustanovama – 60% ispitanih; zatim zaposleni u policiji – 55,6% ; samo 40% zaposlenih u školi je bilo na edukaciji na ovu temu, a nijedan zaposlen iz lokalnih samouprava i Nacionalne službe za zapošljavanje. Samostalni advokat i aktivista NVO sektora jesu pohađali ovakve edukacije. Rezultati ukazuju na to da je u pojedinim sektorima edukacija profesionalaca o ovoj temi izostala, što je neprimereno modelu koordiniranog odgovora čitave zajednice na slučajevе nasilja u porodici. Potrebno i dalje sprovoditi edukaciju zaposlenih, a naročito u policiji koja ima najvažniju ulogu pružaoca usluga, s obzirom da je policija najčešće prva institucija koja dolazi u kontakt sa zrtvom i nasilnikom , te je osiguranje bezbednosti zastita zrtve i zaustavljanje nasilja procena bezbednosti zrtve najvažnija aktivnost u slučajevima prijave nasilja.

Važna informacija do koje se istraživanjem došlo je i u čijoj organizaciji su vršene obuke o nasilju u porodici. Resorna ministarstva su u najvećem broju slučajeva organizatori, mada je i ta brojka realno mala – samo 14% ispitanika je njih navela kao organizatore. Interesantno je zapaziti da jedan broj ispitanika nije odgovorio na ovo pitanje, što može da se interpretira nezainteresovanšću za temu, odnosno površnom pristupu edukaciji.

Tabela 6: Organizatori obuka o nasilju u porodici u svim ispitivanim ustanovama

	Broj	Procenat
Ministarstvo	14	23.3%
Naša ustanova	12	20.0%
Organizacije civilnog društva	5	8.3%
Ne znam	6	10%

Sa druge strane, moguće je i da su same obuke organizovane stihijički, bez plana i jasnih programa, ili bez vidnih oznaka organizatora, što opet govori o površnom pristupu temu, ovog puta od strane organizatora. Potrebno je izvršiti analizu sprovedenih edukacija u okviru institucija i sačiniti planove i programe edukacija zaposlenih.

Samostalni advokat je pohađao seminar od strane ministarstva, dok udruženje građana nije znalo ko je organizator obuke na kojoj su bili.

Za adekvatno reagovanje u slučajevima nasilja u porodici su od velike važnosti protokoli o međusektorskoj saradnji među institucijama, i to Opšti, koji važi na nivou Republike Srbije, posebni protokoli, kao i Sporazumi koji na lokalnom nivou određuju nadležnosti i obaveze umreženih ustanova. Zato je bilo važno doći do podataka o obaveštenosti zaposlenih o protokolima:

Tabela 7: Upoznatost zaposlenih sa Opštim protokom

	Broj	Procenat
Da, u potpunosti	31	51.7%
Delimično	21	35.0%
Znam da postoji	5	8.3%
Ne	3	5.0%
Ukupno	60	100%

Sa sadržajem Opštег protokola su u najvećoj meri upoznati zaposleni u centrima za socijalni rad i u policiji, 69.1%, odnosno 66,7% ispitanih; da delimično poznaju sadržaj ovog dokumenta je izjavilo 38.9%, odnosno 38.9% zaposlenih u ovim institucijama, a niko nije izjavio da ne zna šta sadrže protokoli.

Nešto je manja upoznatost sa sadržajem Opštег protokola u školama, odnosno domovima zdravlja – 40%, odnosno 30%. Veći deo ispitanika je izjavio da u manjoj ili većoj meri zna za protokol. Međutim, u ovim institucijama ima

zaposlenih koji su izjavili da ne poznaju sadržaj dokumenta, kao i onih koji se nisu izjašnjavali u vezi sa ovim pitanjem.

Tabela 8: Upoznatost zaposlenih sa sadržajem posebnih protokola

	<i>Broj</i>	<i>Procenat</i>
<i>Da, u potpunosti</i>	37	61.7%
<i>Delimično</i>	17	28.3%
<i>Znam da postoji</i>	2	3.3%
<i>Ne</i>	4	6.7%
<i>Ukupno</i>	60	100%

Ispitivanje upoznatosti sa sadržajem Posebnog protokola (za oblast u kojoj rade) od strane zaposlenih u relevantnim institucijama je dalo slične rezultate. Uočljiv je neznatni pad procenata obaveštenosti u svim institucijama, sem u policiji, gde su se ispitanici u 83.3% slučajeva izjasnili da poznaju sadržaj, što je ujedno i najveći iskazani procenat. Jedino je u domu zdravlja bilo ispitanika koji su priznali da nisu upoznati sa time šta piše u ovom protokolu.

Može se primetiti da odgovori o sadržaju oba protokola pokazuju visoku korelaciju sa podacima o održanim edukacijama u ispitivanim institucijama. Policija i centri za socijalni rad pokazuju najvišu obaveštenost, jer je upravo u njihovim ustanovama i bilo najviše obuka o ovoj temi.

Ispitanici zaposleni u lokalnoj samoupravi, advokat i aktivista iz civilnog sektora su izjavili da su sa sadržajem posebnih protokola institucija upoznati u potpunosti, dok je zaposleni u Nacionalnoj službi za zapošljavanje odgovorio da poznaje samo Poseban protokol.

Međutim, treba naglasiti i to da je protokolima, i opsttim i posebnim, propisana obaveza da svi zaposleni budu upoznati sa njihovim sadržajem , što znači da dosadašnja edukacija nije ispunila svoj cilj i da je potrebno organizovati dodatno upoznavanje zaposlenih sa odredbama protokola.

Tabela 9: Način upoznavanja sa sadržajem protokola po ustanovama

Način upoznavanja sa sadržajem protokola: Dom Zdravlja	Broj	Procenat
I mali smo organizovanu obuku u ustanovi	1	10%
Na obuci koja je organizovana od strane ministarstva	/	/
Na sastanku kod rukovodioca	4	40%
Iz razgovora sa rukovodiocima	1	10%
Sam/a sam se upoznao/la	1	10%
Na obukama koje su organizovale organizacije civilnog društva	1	10%
Na drugi način	1	10%

Način upoznavanja sa sadržajem protokola: Osnovna Skola	Broj	Procenat
I mali smo organizovanu obuku u ustanovi	/	/
Na obuci koja je organizovana od strane ministarstva	2	40%
Na sastanku kod rukovodioca	1	20%
Iz razgovora sa rukovodiocima	/	/
Sam/a sam se upoznao/la	2	40%
Na obukama koje su organizovale organizacije civilnog društva	/	/
Na drugi način	/	/

Način upoznavanja sa sadržajem protokola: Centar za socijalni rad	Broj	Procenat
I mali smo organizovanu obuku u ustanovi	1	4.8%
Na obuci koja je organizovana od strane ministarstva	6	28.6%
Na sastanku kod rukovodioca	5	23.8%
Iz razgovora sa rukovodiocima	1	4.8%
Sam/a sam se upoznao/la	7	33.3%
Na obukama koje su organizovale organizacije civilnog društva	7	33.3%
Na drugi način	/	/

Način upoznavanja sa sadržajem protokola: Policija	Broj	Procenat
I mali smo organizovanu obuku u ustanovi	5	23,8%
Na obuci koja je organizovana od strane ministarstva	4	19,2%
Na sastanku kod rukovodioca	11	52,8%
Iz razgovora sa rukovodiocima	3	14,4%
Sam/a sam se upoznao/la	1	4,8%
Na obukama koje su organizovale organizacije civilnog društva	/	/
Na drugi način	1	4,8%

Zaposleni u Opštini su izjavili da su se sami upoznali. Advokat je bio na obuci organizovanoj od strane ministarstva, a udruženje građana iz razgovora sa rukovodiocima.

Najveći stepen obaveštenosti o sadržaju posebnih, sektorskih protokola je pokazao sektor policije: njih 83,3% se izjasnilo da u potpunosti poznaje protokol. Nešto manje u centrima za socijalni rad, njih 70%, dok su zaposleni u ostalim ustanovama radije zaokruživali da delimično poznaju sadržaj protokola. Upoznavanje zaposlenih sa sadržinom posebnih protokola organizovano je na različite načine. Edukovanje unutar ustanove, na sastanicma kod rukovodilaca ili od strane rukovodilaca praktikuje se, takođe, najviše u policiji. Ponekad su zaposleni informacije o sadržaju protokola nalazili sami

3. Postupanje u slučajevima prijavljenog nasilja

Za dobijanje saznanja o načinima postupanja zaposlenih prilikom prijavljenog nasilja u porodici, trebalo je ispitati i na koji način najčešće zaposleni dolaze do tih informacija, tj. ko najčešće prijavljuje nasilje. Ispitanici iz nekih sektora nisu davali odgovor na ovo pitanje. Moguće je da im te informacije nisu dostupne ili da se o tome u njihovim ustanovama ne vodi statistika.

Tabela 10: Način na koji najčešće zaposleni dolaze do saznanja o postojanju nasilja

<i>Saznavanje o postojanju nasilja u Domu Zdravlja</i>	<i>Broj</i>
Na osnovu prijave osobe koja trpi nasilje	4
Na osnovu prijave drugih članova porodice	1
Na osnovu prijava komšije, prijatelja	3
Na osnovu prijava iz drugih sektora	1
Na osnovu anonimnih prijava	1
Na drugi način	2

<i>Saznavanje o postojanju nasilja u Osnovnoj školi</i>	<i>Broj</i>
Na osnovu prijave osobe koja trpi nasilje	3
Na osnovu prijave drugih članova porodice	2
Na osnovu prijava komšije, prijatelja	1
Na osnovu prijava iz drugih sektora	/
Na osnovu anonimnih prijava	/
Na drugi način	1

Saznavanje o postojanju nasilja u Centru za socijalni rad	Broj
Na osnovu prijave osobe koja trpi nasilje	18
Na osnovu prijave drugih članova porodice	10
Na osnovu prijava komšije, prijatelja	5
Na osnovu prijava iz drugih sektora	11
Na osnovu anonymnih prijava	6
Na drugi način	1

Saznavanje o postojanju nasilja u Policiji	Broj
Na osnovu prijave osobe koja trpi nasilje	17
Na osnovu prijave drugih članova porodice	4
Na osnovu prijava komšije, prijatelja	2
Na osnovu prijava iz drugih sektora	1
Na osnovu anonymnih prijava	2
Na drugi način	1

Zaposleni u opštini su izjavili da oni postupaju na osnovu prijave osobe koja trpi nasilje, odnosno na osnovu prijave iz drugih sektora. Nacionalna služba za zapošljavanje: na osnovu prijave drugih članova porodice; advokat: na osnovu osobe koja trpi nasilje, na osnovu prijave drugih članova porodice, na osnovu prijave komšija, prijatelja, drugih sektora, anonymnih prijava; udruženje građana na osnovu prijava komšija, prijatelja, prijava iz drugih sektora.

Evidentno je da službe najčešće do saznanja dolaze na osnovu neposrednih prijava žrtava nasilja. Podatak da samo centri za socijalni rad i policija do saznanja o postojanju nasilja dolaze na osnovu prijava iz drugog sektora, može da ukazuje na činjenicu da, osim između policije i centra, ne postoji razvijena saradnja sa drugim institucijama. Kako model koordiniranog odgovora zajednice na slučajevе nasilja upravo na tome insistira, potrebno je raditi na razvijanju saradnje između svih sektora.

Tabela 11: Postupanje po anonimnim prijavama

<i>Da li postupate po anonimnim prijavama: Dom Zdravlja</i>	<i>Broj</i>	<i>Procenat</i>
<i>Da, uvek</i>	2	20%
<i>Da, kada imamo saznanje o nasilju iz drugih izvora</i>	2	20%
<i>Zavisi od sadrzine teksta u prijavi</i>	2	20%
<i>Retko kada</i>	2	20%
<i>ne</i>	2	20%

<i>Da li postupate po anonimnim prijavama: Osnovna Škola</i>	<i>Broj</i>	<i>Procenat</i>
<i>Da, uvek</i>	4	80%
<i>Da, kada imamo saznanje o nasilju iz drugih izvora</i>	/	/
<i>Zavisi od sadrzine teksta u prijavi</i>	/	/
<i>Retko kada</i>	/	/
<i>ne</i>	1	20%

<i>Da li postupate po anonimnim prijavama: Centar za socijalni rad</i>	<i>Broj</i>	<i>Procenat</i>
<i>Da, uvek</i>	14	66.7%
<i>Da, kada imamo saznanje o nasilju iz drugih izvora</i>	4	19%
<i>Zavisi od sadrzine teksta u prijavi</i>	1	4.8%
<i>Retko kada</i>	1	4.8%
<i>ne</i>	1	4.8%

<i>Da li postupate po anonimnim prijavama: Policia</i>	<i>Broj</i>	<i>Procenat</i>
<i>Da, uvek</i>	16	88.9%
<i>Da, kada imamo saznanje o nasilju iz drugih izvora</i>	2	11.1%
<i>Zavisi od sadrzine teksta u prijavi</i>	/	/
<i>Retko kada</i>	/	/
<i>ne</i>	/	/

Zaposleni u opština su izjavili da postupaju po anonimnim prijavama, ali u zavisnosti od sadrzine teksta te prijave i da nekada njih i ne uzimaju u obzir. Nacionalna služba za zaposljavanje da ne postupa po anonimnim prijavama. A advokat i ispitanik iz udruženja građana da postupaju onda kada imaju saznanja o nasilju i iz drugih izvora.

Na prijave nasilja putem telefona zaposleni bi trebalo da obrate pažnju i obavezno adekvatno odreaguju. Sledе odgovori načina reagovanja ispitanika iz različitih institucija:

Tabela 12: Reagovanje službi u slučajevima prijave nasilja putem telefona

Postupak u slučaju prijave nasilja putem telefona: Dom Zdravlja	Broj	Procenat
Uzimamo podatke i pristupamo proveri navoda u prijavi	8	80
Tražimo od stranke da da podatke o sebi	/	/
Tražimo da prijavu napišu	/	/
Tražimo da dođu u kancelariju	/	/
Odlazimo na teren radi provere navoda	1	10
Na drugi način	1	10

Postupak u slučaju prijave nasilja putem telefona: Osnovna škola	Broj
Uzimamo podatke i pristupamo proveri navoda u prijavi	3
Tražimo od stranke da da podatke o sebi	1
Tražimo da prijavu napišu	1
Tražimo da dođu u kancelariju	1
Odlazimo na teren radi provere navoda	1
Na drugi način	/

Postupak u slučaju prijave nasilja telefonom: Centar za sojaldni rad	Broj
Uzimamo podatke i pristupamo proveri navoda u prijavi	18
Tražimo od stranke da da podatke o sebi	1
Tražimo da prijavu napišu	1
Tražimo da dođu u kancelariju	
Odlazimo na teren radi provere navoda	3
Na drugi način	2

Postupak u slučaju prijave nasilja putem telefona: Policija	Broj
Uzimamo podatke i pristupamo proveri navoda u prijavi	12
Tražimo od stranke da da podatke o sebi	3
Tražimo da prijavu napišu	/
Tražimo da dođu u kancelariju	/
Odlazimo na teren radi provere navoda	8
Na drugi način	/

Ispitanici zaposleni u opštinama su izvestili da uzimaju podatke i pristupaju proveri navoda u prijavi. Reagovanje advokata se sastoji u pisanju prijave, dok su

zaposleni u udruženju građana naveli da ne bi preduzeli ništa od navedenog, već bi preduzeli nešto drugo.

Može se zapaziti da institucije uglavnom reaguju po anonimnim prijavama i prijavama putem telefona, ali ne u visokom procentu. Interesantno je da 26% ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje, a da se 10% ispitanika izjasnilo da ne postupa po anonimnim prijavama. Imajući u vidu da je naša zemlja u ovoj oblasti usaglasila propise sa propisima EU i time se obavezala na aktivno suzbijanje i prevenciju pojave nasilja u porodici, reagovanje pri ovakvim vrstama prijava bi trebalo da bude obavezno.

Institucije obuhvaćene Opštim protokolom o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima, kao i lokalnim sporazumima trebalo bi da imaju, u skladu sa ovim dokumentima i svoje interne procedure. Zato je upitnik ispitao u kojoj mjeri zaposleni znaju za te procedure.

Na pitanje da li u vašoj ustanovi postoji propisana procedura po prijavama nasilja u porodici, samo su zaposleni u policiji u 100% slučajeva odgovorili potvrđno. Ispitanici zaposleni u domovima zdravlja su u 90% slučajeva potvrdili da postoji, a u 10% slučajeva da im to nije poznato. Zaposleni u školama su u 60% slučajeva odgovorili da propisana procedura postoji, ali za 30% ispitanika je to bilo nepoznato. Što se tiče zaposlenih u centrima za socijalni rad, 81% je izjavio da procedura postoji, dok je 9,5% izjavilo da procedura ne postoji, a 9,5% da im to nije poznato. Odgovori zaposlenih u opština su: 50% da procedura ne postoji, a 50% da im nije mi poznato. U nacionalnoj službi za zapošljavanje ispitanici su odgovorili da im ovo nije poznato. Advokat je izvestio da propisana procedura postoji, dok su zaposleni u udruženju građana negativno odgovorili na ovo pitanje.

Na pitanje da li u slučaju prijave nasilja obaveštavaju druge ustanove i organizacije 100% zaposlenih u zdravstvu i u policiji je odgovorilo potvrđno. Zaposleni u osnovnim školama su u 80% slučajeva potvrdili obaveštavanje saradnika iz drugih službi, zaposleni u centrima za socijalni rad u 87,5% slučajeva. Ispitanici zaposleni u lokalnim samoupravama su u 50% slučajeva izvestili da prijavljuju, a u 50% slučajeva da im to nije poznato. Svi ostali ispitanici, dakle iz Nacionalne službe za zapošljavanje, advokat i iz udruženja građana izvestili su potvrđno u 100% slučajeva.

Procenat ispitanika koji se izjasnio da im nije poznato da njihove ustanove imaju propisane procedure ponašanja u slučajevima prijavljivanja nasilja u porodici je, i pored toga što su se u određenim sektorima svi zaposleni znali za te procedure, je nedopustivo veliki.

Tabela 13: Ocena saradnje sa drugim institucijama

Dom Zdravlja:

Ocenite saradnju sa drugim institucijama				
Institucija	Loše	Dobro	Odlično	Nemamo saradnju sa institucijom
policija	/	60%	40%	/
Centar za socijalni rad	/	40%	50%	10%
Dom zdravlja	/	30%	/	40%
Javno tužilaštvo	/	20%	10%	60%
Sud	/	20%	/	50%
NVO	/	20%	/	50%
drugi	/	/	/	40%

Osnovna Škola:

Ocenite saradnju sa drugim institucijama				
Institucija	Loše	Dobro	Odlično	Nemamo saradnju sa institucijom
Policija	/	40%	40%	20%
Centar za socijalni rad	/	40%	60%	/
Dom zdravlja	/	40%	60%	/
Javno tužilaštvo	/	20%	/	80%
Sud	/	/	20%	80%
NVO	/	/	/	80%
Drugi	/	20%	/	20%

Centar za socijalni rad:

Ocenite saradnju sa drugim institucijama				
<i>Institucija</i>	<i>Loše</i>	<i>Dobro</i>	<i>Odlično</i>	<i>Nemamo saradnju sa institucijom</i>
policija	/	66.7%	28.6%	/
Centar za socijalni rad	/	28.6%	9.5%	/
Dom zdravlja	4.8%	66.7%	14.3%	/
Javno tužilaštvo	/	66.7%	14.3%	4.8%
Sud	4.8%	66.7%	9.5%	/
NVO	/	38.1%	19.0%	9.5%
drugi	/	14.3%	/	/

Policija:

Ocenite saradnju sa drugim institucijama				
<i>Institucija</i>	<i>Loše</i>	<i>Dobro</i>	<i>Odlično</i>	<i>Nemamo saradnju sa institucijom</i>
policija	/	/	27.8%	/
Centar za socijalni rad	/	44.4%	38.9%	/
Dom zdravlja	/	44.4%	50%	/
Javno tužilaštvo	/	27.8%	72.2%	/
Sud	/	38.9%	38.9%	16.7%
NVO	/	5.6%	/	33.3%
drugi	/	5.6%	/	27.8%

Opština:

Ocenite saradnju sa drugim institucijama				
<i>Institucija</i>	<i>Loše</i>	<i>Dobro</i>	<i>Odlično</i>	<i>Nemamo saradnju sa institucijom</i>
policija	/	/	100%	/
Centar za socijalni rad	/	100%		/
Dom zdravlja	/	/	100%	/
Javno tužilaštvo	/	50%	50%	/
Sud	/	/	100%	/
NVO	/	/	100%	/
drugi	/	/	100%	/

Nacionalna služba za zapošljavanje:

Ocenite saradnju sa drugim institucijama				
Institucija	Loše	Dobro	Odlično	Nemamo saradnju sa institucijom
policija	/	50%	/	/
Centar za socijalni rad	/	/	50%	/
Dom zdravlja	/	/	/	/
Javno tužilaštvo	/	/	/	/
Sud	/	/	/	/
NVO	/	/	/	/
drugi	/	/	/	/

Advokat:

Ocenite saradnju sa drugim institucijama				
Institucija	Loše	Dobro	Odlično	Nemamo saradnju sa institucijom
policija	/	100%	/	/
Centar za socijalni rad	/	100%	/	/
Dom zdravlja	/	100%	/	/
Javno tužilaštvo	/	100%	/	/
Sud	/	100%	/	/
NVO	/	100%	/	/
drugi	/		/	/

Udruženje građana:

Ocenite saradnju sa drugim institucijama				
Institucija	Loše	Dobro	Odlično	Nemamo saradnju sa institucijom
policija	/	/	100%	/
Centar za socijalni rad	/	/	100%	/
Dom zdravlja	/	/	100%	/
Javno tužilaštvo	/	/	100%	/
Sud	/	/	/	100%
NVO	/	/	100%	/
drugi	/	/	/	/

Ispitanici su saradnju između institucija uglavnom ocenili kao dobru, ali je iz priloženih tabela uočljivo da je jedan veći broj ispitanika odgovorio da nema saradnje sa nekom od institucija. Uglavnom ne postoji saradnja sa NVO,

tužilaštvom i sudom. Ovi podaci mogu da se obrazlože činjenicom da se radi o manjim sredinama u kojima ne postoji razvijen civilni sektor, kao ni sedišta tužilaštava i sudova. Pošto su neki ispitanici, uprkos tome, izvestili o dobroj ili odličnoj saradnji sa ovim službama, može da se izrazi sumnja u ozbiljnost njihovog pristupa upitniku, kao i čitavoj temi.

Reagovanje institucija u okviru međusektorske mreže bi trebalo da bude koordinirano, a službe, kao i članovi porodica u kojima se slučajevi nasilja dešavaju, blagovremeno obaveštavane o preduzetim koracima. Na pitanje da li u slučajevima prijema prijave od drugih institucija obaveštavaju podnosioce prijave o koracima koje su preduzeli, ispitanici su odgovorili na sledeći način: zaposleni u domu zdravlja su u 40% slučajeva odgovorili - da, u 30% slučajeva - da ukoliko to zatraže i u 30% slučajeva - ne; zaposleni u osnovnoim školama su odgovotili - da u 60% slučajeva, a ne u 40%; ispitanici iz centara za socijalni rad - 42.9% da, zatim 52.4% - da ukoliko oni to traže i u 4.8% slučajeva - ne; zaposleni u policiji su u 66.7% slučajeva odgovorili potvrđno - da, u 22.2% - da ukoliko oni to traže, a u 11.1% slučajeva - ne. Zaposleni u Opštini 50% slučajeva - da ukoliko oni to traže, a u 50% slučajeva - ne. Nacionalna služba za zapošljavanje ne u 50% slučajeva. Advokat i Udruženje građana uvek obaveštavaju svoje saradnike o preduzetim koracima.

Kvalitet postupanja službi u slučajevima nasilja u porodici se svakako povećava obrazovanjem specijalizovanih timova u čiji rad se uključuju profesionalci sa visoko razvijenim kompetencijama u ovoj oblasti. Nažalost, na ovaj zahtev međusektorskog, koordiniranog odgovora na nasilje u porodici, službe u manjim sredinama, kao što je slučaj sa ciljnom grupom ovog istraživanja, vrlo često ne mogu da odgovore. Najčešći razlog je nedovoljan broj zaposlenih. Ovo se naročito odnosi na centre za socijani rad u kojima su profesionalci upućeni na davanje različitih usluga iz domena socijalne zaštite, nekada i u više od jedne opštine. Na pitanje o postojanju posebnih timova za rad sa žrtvama nasilja, ispitanici su dali sledeće odgovore:

Tabela 14: Postojanje specijalizovanih timova za nasilje u porodici

Da li u Vašim ustanovama postoje posebni timovi za rad sa žrtvama nasilja			
Institucija	Da	Ne	Ne znam
Dom zdravlja	50%	30%	20%
Osnovna škola	60%	40%	/
Centar za socijalni rad	52.4%	42.9%	4.8%
Policija	72.2%	16.7%	11.1%
Opština	/	/	100%
Nacionalna služba za zapošljavanje	/	/	100%
Advokat	100%	/	/
Udruženje građana koraci	/	100%	/

Dokumentovanje prijavljenih slučajeva nasilja, kao i evidentiranje u skladu sa propisanim dokumentima u ovoj oblasti je, takođe, od velike važnosti, kako za same ustanove, tako i za žrtve, odnosno počinioce nasilja u porodici. Ispitivanje o ovom pitanju je dalo sledeće podatke:

Tabela 15: Evidencija o slučajevima nasilja u porodici

Da li se u vašoj ustanovi vodi posebna evidencija slučajeva nasilja u porodici			
Institucija	Da	Ne	Ne znam
Dom zdravlja	60%	/	40%
Osnovna škola	80%	/	20%
Centar za socijalni rad	81%	9.5%	9.5%
Policija	94.4%	/	5.6%
Opština	/	50%	50%
Nacionalna služba za zapošljavanje	/	50%	50%
Advokat	100%	/	/
Udruženje građana koraci	100%	/	/

Dati odgovori ukazuju na nedovoljno poznavanje posebnih protokola.

Tabela 16: Konferencije slučajeva

<i>Da li u slučajevima prijave nasilja organizujete konferencije slučaja ili učestvujete u njima</i>					
Institucija	<i>Da, uvek</i>	<i>Da, kada je to potrebno</i>	<i>Ne organizujemo, ali iniciramo</i>	<i>Prisustvujemo konferencijama za poziv drugih</i>	<i>Ne, nikada nismo učestvovali</i>
<i>Dom zdravlja</i>	/	10%	/	30%	60%
<i>Osnovna škola</i>	20%	20%	20%	20%	20%
<i>Centar za socijalni rad</i>	4.8%	71.4%	/	9.6%	14.3%
<i>Policija</i>	11.1%	50%	5.6%	16.7%	16.7%
<i>Opština</i>	/	/	/	/	100%
<i>Nacionalna služba za zapošljavanje</i>	/	/	/	/	50%
<i>Advokat</i>	/	/	100%	/	/
<i>Udruženje građana koraci</i>	/	/	100%	/	/

Na pitanje da li organizuju konferencije slučajeva i učestovanje u njima, potvrđno, da uvek organizuju konferencije slučajeva, je odgovorilo 20% ispitanika iz osnovnih škola, zatim 4,8 % ispitanika iz centara za socijalni rad i 11,1 % ispitanika iz policije. Ovakvi odgovori ukazuju da se u malom broju slučajeva planiraju dokumentima predviđene usluge i mere zaštite žrtava nasilja i da je saradnja između različitih sektora nedovoljna. Interesantani su podaci o izjašnjavanju ispitanika iz centara za socijalni rad na osnovu kojih bi mogli da se prepostavi nedovoljno poznavanje, odnosno praktično primenjivanje obaveza naznačenih Opštim protokolom o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama i u partnerskim odnosima ili nedovoljna saradnja svih učesnika. Opštim protokolom je predviđena obaveza planiranja mera usluga i zaštite svim žrtvama nasilja organizovanjem konferencije slučaja, koju saziva stručno lice Centra za socijalni rad, osim ako izmedju učesnika nije drugačije dogovoreno.

Model koordiniranog međusektorskog delovanja u slučajevima nasilja u porodici, kao jedan od principa na kojem počiva, pretpostavlja zaštitu žrtava. Kao imperativ se postavlja zahtev za zaustavljanjem nasilja, a u narednim koracima

sledi procena rizika za bezbednost žrtve, kao i bezbednosni plan za duži vremenski period. Ispitanici su o ovom segmentu delovanja svojih službi dali odgovore koji se navode u naredne dve tabele:

Tabela 17: Službe koje rade procenu rizika žrtve

Da li znate ko radi procenu rizika?					
Institucija	policija	Centar za socijalni rad	Svaka institucija kojoj se nasilje prijavi	Niko	Ne znam
Dom zdravlja	20%	10%	30%	/	40%
Osnovna škola	20%	/	60%	/	20%
Centar za socijalni rad	4.8%	52.2%	33.3%	/	9.5%
Policija	13.8%	13.8%	55.6%	/	16.7%
Opština	/	50%	/	/	50%
Nacionalna služba za zapošljavanje	/	100%	/	/	/
Advokat	100%	/	/	/	/
Udruženje građana koraci	/	/	/	/	100%

Tabela 18: Službe koje izrađuju bezbednosni plan

Da li znate ko pravi bezbednosni plan?					
Institucija	policija	Centar za socijalni rad	Svaka institucija kojoj se nasilje prijavi	Niko	Ne znam
Dom zdravlja	10%	/	30%	/	60%
Osnovna škola	20%	20%	40%	/	20%
Centar za socijalni rad	4.8%	19%	33.3%	/	33.3
Policija	22.2%	11.1%	55.6%	/	11.1%
Opština	/	/	/	/	50%
Nacionalna služba za zapošljavanje	/	100%	/	/	/
Advokat	100%	/	/	/	/
Udruženje građana koraci	/	/	/	/	100%

Odgovor „Svaka institucija kojoj se prijavi nasilje“ za koji se opredelilo između 30% i 60% zaposlenih iz različitih institucija, a koji je bio očekivan, jer je u

skladu sa propisanim dokumentima, ukazuje ne samo na nedovoljno pozanavanje protokola, već i moguće propuste u zaštiti žrtava nasilja u porodici. Iskazani odgovori na ova dva pitanja takođe ukazuju na činjenicu da ispitanici teško uočavaju razliku između procene rizika i bezbedonosnog plana.

Na pitanje da li im je poznato postojanje Sporazuma o postupanju ustanova, organa i organizacija u njihovoј sredini, 40% ispitanika zaposlenih u domovima zdravlja je odgovorilo potvrđno. Zaposleni u osnovnim školama su odgovorili potvrđno u 60% slučajeva, zaposleni u centrima za socijalni rad u 66.7%, a zaposleni u Policiji u 50% slučajeva. Zaposleni pri opština i Nacionalnoj službi za zapošljavanje nisu bili upoznati, a advokat i Udruženje građana je potvrđno odgovorilo na ovo pitanje. Ovi odgovori su vrlo interesantni i indikativni, ako se ima u vidu činjenica da ovakav Sporazum, u trenutku anketiranja, postoji u samo u dve od šest ispitivanih opština, naime u Aranđelovcu i Topoli. Iako ispitanici iz Aranđelovca i Topole čine veći deo uzorka, čak i pri potpunoj obaveštenosti svih učesnika ankete, potvrđni odgovori ne bi smeli da prelaze 57%. Viši skorovi u odgovorima na ovo pitanje ukazuju na neobaveštenost profesionalaca ili davanje površnih izjava pri anketiranju, odnosno nezainteresovanost za datu temu.

Pri odgovaranju na pitanje o osnovnim uzrocima nasilja, kod ispitanika zaposlenih u stručnim službama su se kao najfrekventniji izdvojili sledeći odgovori: alkoholizam i loša ekonomска situacija, zatim duševne bolesti i potom - tradicionalni model vaspitanja.

Usvojeni model međusektorskog odgovora na pojavu nasilja u porodici prepostavlja drugačiji teorijski pogled na ovaj društveni problem. Naime, univerzalnost problema i njegova prisutnost u različitim društvenim i istorijskim prostorima, kao i potvrđena činjenica da su najčešće žrtve nasilja u porodici žene i deca, ukazuju na to da je nejednaka distribucija moći unutar porodice njihov zajednički činilac i ključni uzrok za pojavu i demonstraciju nasilja. Hijerarhijska ustrojenost porodice i očekivana i društveno podstaknuta kontrola ostalih njenih članova, najčešće dovode u poziciju muškarca da, da bi odgovorio na takva socijalna očekivanja i funkcije, primenjuje nasilje nad svojim najbližima. Alkoholizam i loša ekonomска situacija se javljaju kao činioći koji ublažavaju ili potpuno ukidaju inhibicije koje postoje u ponašanju nasilnika pri normalnim okolnostima, pa se dobija utisak da su upravo oni glavni uzročnici. Razlog protiv ovakvih shvatanja je činjenica da nasilnik svoje neprihvatljivo ponašanje usmerava

najčešće samo prema članovima svoje porodice, a ne i prema „moćnijima“ od sebe, čak i kada je u velikom stepenu u alkoholisanom stanju. On, dakle, bira svoje žrtve i svoje nasilne akcije usmerava prema onima za koje zna da mu se neće suprotstavljati, a to su, nažalost, ujedno i najbliskiji članovi porodice. Ovaj način ponašanja se održava putem usvojenog tradicionalnog modela vaspitanja, pa je ovaj odgovor pri navođenju uzroka nasilja u porodici, neopravdano od strane ispitanih profesionalaca, ostao nedovoljno puta zaokružen.

4. Zaključak

Na osnovu statistički obrađenih odgovora ispitanika iz drugog dela istraživanja –zaposlenih u institucijama koje su umrežene pri međusektorskoj saradnji institucija radi pružanja koordiniranog odgovora zajednice na nasilje u porodici, došlo se do sledećih generalnih zaključaka:

Ispitanici su pokazali niži stepen obaveštenosti o sadržajima Opštег i Posebnih protokola u odnosu na potvrđne odgovore o informisanosti koje su sami dali , kao i u odnosu na istraživanjem prepostavljenu visinu skorova.

Kao posledica nedovoljne obaveštenosti profesionalaca u ispitanim šumadijskim opštinama, evidentirane su nedoumice u vezi sa primenom propisanih mera zaštite žrtava nasilja u porodici, a time i mogući profesionalni propusti u adekvatnom reagovanju službi, odnosno zaštiti žrtava od nasilja.

Postupanje službi u skladu sa dokumentima propisanom, utvrđenom i očekivanom međusektorskog saradnju se realizuje u nedovoljnoj meri, čime je koordinirani odgovor zajednice na pojavu nasilja u porodici ugrožen, a žrtve nasilja u porodici nedovoljno zaštićene

Kako su jasno uočljive razlike u odgovorima zaposlenih u ustanovama Aranđelovca i Topole u odnosu na ostale opštine i to u svim segmentima istraživanja: edukaciji, poznavanju pravne regulative, načinima postupanja i poimanju fenomena nasilja u porodici, a pomenute opštine imaju potpisani Sporazum o postupanju ustanova, organa i organizacija u lokalnoj sredini, moguće je zaključiti da je potpisani dokument intenzivirao saradnju ustanova i doprineo adekvatnijem odgovoru profesionalaca na pojavu nasilja u porodici.

U tom smislu, da bi došlo do unapređenja stepena zaštite žrtava nasilja u porodici u šumadijskim opštinama, bilo bi potrebno i dalje permanentno raditi na jačanju kapaciteta ustanova: u narednom periodu bi kontinuirano trebalo realizovati odgovarajuće obuke koje unapređuju kompetencije zaposlenih u oblasti podrške porodici, odnosno suzbijanju i prevenciji nasilja. Unutar institucija bi trebalo voditi internu evidenciju o realizovanim programima obuke i stvarati bazu za specijalizovane timove za pružanje ovih usluga.

Unapređenje stepena zaštite žrtava nasilja u porodici podrazumeva intenzivniju saradnju institucija na lokalnom nivou. U tom smislu je poželjno u svim lokalnim sredinama stvarati uslove za pokretanje postupka za potpisivanje Sporazuma o međusektorskoj saradnji na lokalnom nivou.

Članice UG "Oaza Sigurnosti" zahvaljuje svim ispitanicima koji su uzeli učešća u realizovanom istraživanju kako u uzorku zaposlenih u stručnim službama, tako i u uzorku šumadijskog stanovništva. Takođe zahvaljujemo što su aktivnim učestvovanjem u aktivnostima na projektu omogućili da se one uspešno realizuju i da se ostvare predviđeni ciljevi projekta.

Nadamo se da izneti podaci neće biti neadekvatno interpretirani. Uzimajući u obzir svu složenost rada stručnih službi u našim ovovremenim uslovima, kao i dosadašnje nesporne profesionalne rezultate, morali smo u interpretiranju podataka da akcentujemo upravo propuste, kako bi oni bili identifikovani i prevaziđeni, a žitelji Šumadije korak bliže ka bezbednom životu.